

עיוני הפרשה

שיעורו השבועי של מורנו המשגיח שליט"א

עיונים

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה... והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (דברים יז, יח)

איתא בסנהדרין (כב.) "מה אני מקיים את משנה התורה הזאת לשתי תורות, אחת שיצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גזיו. אותה שיצאה ונכנסת עמו עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו". והנה במסכת שבת (ל.) מסופר שדוד המלך נפטר בשבת ושלמה בנו הסתפק איך לטלטלו ואלו דברי הגמרא "נח נפשיה [של דוד המלך] שלח שלמה לבי מדרשא, אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה, שלחו ליה חתוך נבלה והנח לפני הכלבים ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו". והקשה ה'צפנת פענח' הלא בפרשתנו יש צווי מיוחד למלך לכתוב ספר תורה וקושרו בזרועו וא"כ היה לשלמה אפשרות לטלטל את דוד המלך אגב הספר תורה בלי להניח עליו ככר או תינוק. ויש ליישב בכמה אופנים:

א. בפסוק מבואר שהטעם שהמלך צריך לכתוב ס"ת נוסף הוא, בשביל "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" (דברים יז, יט) ובאמת דוד המלך חלץ את הס"ת כדי ללמוד בו כמבואר שם בגמרא 'כל יומא דשבתא הוה יתיב וגריס כולי יומא' ובגלל זה לא היה קשור הס"ת בזרועו.

ב. ע"פ מה שהקשה הרש"ש (סנהדרין שם) איך המלך קושר את הס"ת בזרועו. הלא נפסק שאסור לתלות ס"ת אפי' כשהוא מונח בכיס כדמוכח להדיא בברכות (כד.) ובס"ת כו"ע מודו שאסור. ותירץ שם "ולולי דמסתפינא הייתי אומר דס"ת שניה, לא היתה תורה שלמה אלא מספר המצוות בקוצר" עכת"ד. ובאמת מצינו ברמב"ם (פ"ז מהלכות ס"ת ה"ב) **שלא הזכיר שהיה הס"ת קשור בזרועו** וז"ל "והמלך מצוה עליו לכתוב ספר תורה אחר לעצמו לשם המלך, יתר על ספר שיהיה לו כשהוא הדיוט... וזה שכתב או שנכתב לו אחר שמלך, יהיה עמו תמיד ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב **והוא כנגדו**" ולא הזכיר 'קשור בזרועו' ואולי מחמת קושיית הרש"ש. ועיין שם בכסף משנה ובלחם משנה שדנו בדבריו. וכן משמע בחידושי הר"ן (שם) כתב 'והיתה עמו – אחר היה מוליך אותה עמו'. וכן במאירי (קריית ספר מאמר ד' ה"א) לאו עמו ממש אלא עמו במחיצתו. לפ"ז מיושב נפלא שהוצרך לטלטלו ע"י ככר או תינוק (וכן תירץ הרדב"ז בשו"ת אלף תמ"ה).

ג. עוד יש לתרץ ע"פ מש"כ הט"ז (או"ח סי' שיא, ד) וז"ל "שמעתי מקשים, למה הצריכו גבי דוד המלך שמת בשבת לטלטלו ע"י ככר או תינוק, והא דוד לא היה ערום באותה שעה, שהרי מת בעוסקו בתורה כדאיתא שם בגמרא. וחכם אחד תירץ דשאני בגדי מלך שאסורים לשאר בני אדם כדתנן שורפין על המלכים" עכ"ל. מעתה יש לומר **שגם הס"ת של דוד המלך נחשב 'מוקצה' כיון שאסור להדיוט** להשתמש בו (עיין לח"מ פ"ג ממלכים). והוסיף השואל ומשיב בספרו 'יוסף דעת' (יו"ד שצ"ט סעי' יג) שעדיין יש להקשות מדוע נחשב הס"ת מוקצה, הלא ראוי לבנו שלמה שאף הוא מלך? ותירץ שבאותה שעה היה שלמה המלך **אונן ואסור לו לעסוק בספר תורה** ואפילו בשבת, ומיושב לפי זה מדוע שלח שלמה את השאלה 'לבי מדרשא' ולא פסק בעצמו הלכה פסוקה ופשוטה. אלא שהיה אונן (ברכ"א שם) ובפרט שדוד היה מוטל בחמה והיה צריך לעסוק בכבודו של נפטר, לכן חשיב הס"ת מוקצה.

[על תרוץ הט"ז שבגדי המלך נשרפים ולכן נחשב מוקצה. מקשים העולם, הלא הבגדים ראויים לשלמה בנו שהיה מלך. והמחצית השקל' תירץ שלא היו במידתו של שלמה וצריכים תיקון לכן מקוצים הם. ובספר 'תוספת שבת' תירץ כיון ד'איפחת דרגא מתותיה' ודוד נפל ומת, דומה הדבר, למה שנפסק בשו"ע (סימן סד) 'אדם שנפל מן הגג יש לקוברו עם בגדיו שמא ספגו הבגדים דם בשעת הנפילה' וה"ה כאן].

ד. בספר ג'ם אני אודך הביא עוד תרוצים בזה וכתב שיתכן והמלך לא היה קושר הס"ת בזרועו בשבת 'שמא ישכח ויצא' דמסתמא לא נחשב כמלבוש וכתכשיט. ויש לפלפל בזה. וכן מצאתי שתיירץ בהערות הגריש"א (שבת שם). להצטרפות לקבלת העלון במייל באופן קבוע נא לשלוח את המילה "צרף" למייל: m0533157838@gmail.com

ה. ה'שפתי צדיק' (שופטים אות כ"ח) מתרץ ע"פ המבואר שם שדוד המלך ביקש מהקב"ה שיודיעו באיזה יום ימות והקב"ה הסכים לגלות לו רק באיזה יום בשבוע, ואחר שהודיעו ה' שימות בשבת, היה דוד מוריד הס"ת מזרועו בערב שבת מפני כבוד הס"ת שלא ימצא עליו בשעת מיתתו. ודייק כן מלשון הפסוק וז"ל "כתוב 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו'. לכאורה היה די אם היה כתיב כל ימיו, מהו ימי חייו, אולי בא לרמז דהיכא שידוע זמן שימות אז אין צריך להיות עמו" עכ"ל.

ו. בספר 'תולדות זאב' (שבת עמ' קעח) מתרץ שמסתמא כשנפטר דוד המלך והיה מוטל ברצפה, מיד הרימו את הס"ת שלא יהיה מוטל הס"ת בביזיון על הרצפה ולכן לא יכלו לטלטל את דוד אלא אגב ככר או תינוק. וכ"כ ב'דף על דף' בשם ר' יצחק דוד אלטר שליט"א.

ז. עוד תירץ שם, שיש איסור 'לועג לרש' להשאיר את הס"ת קשור בזרועו של המת, שהרי המת פטור מכל המצוות וכן משמע בברכות (יה.) 'לא יהלך בבית קברות וס"ת בזרועו'. משמע, אפי' שלא לומד בס"ת חשיב 'לועג לרש'. לכן, מיד כשמת דוד הורידו הס"ת מזרועו ויכלו לטלטלו אח"כ רק ע"י ככר או תינוק.

ח. בספר 'מעט צרי' [לר' יצחק מקוטנא] מתרץ ע"פ מה שפסק הרמב"ם שבליילה לא היה המלך קושר הס"ת בזרועו, ודילמא דוד מת בלילה. ויש להקשות עליו מהזוהר, שם מבואר להדיא שדוד מת בשעת מנחה של שבת בין השמשות. וכן יש להקשות מלשון הגמרא 'אבא מוטל בחמה' משמע שהיה ביום [ויתכן שמת בליל שבת, ושלמה שלח את השאלה למחרת ביום שבת] ועוד העירו, שאף לשיטת הרמב"ם שמלך לא קושר הס"ת בזרועו בלילה בשעת שינת קבע, מ"מ דוד המלך שלא היה ישן 'שינת קבע' כמבואר בפ"ק דברכות רק 'שיתין נישמין' בוודאי הס"ת היה עמו גם בלילה. ודו"ק.

ט. בהערות הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבת שם) תירץ עוד, שדוד המלך ישב בבוסתנא שוודאי היה יותר מסאתיים שלא הוקף לדירה ואסור לטלטל שם, לכן לא נשא עמו דוד המלך את הס"ת בעודו חי בשבת (עי' בה"ל ר"ס שע"ב).

י. עוד כתב שם ליישב, ע"פ מה שהקשו האחרונים מה נסתפק שלמה המלך לטלטל אביו משום מוקצה, הלא נחמיה גזר על מוקצה (שבת קכג:) ודוד היה לפניו. לכן הסבירו, שספקו של שלמה היה מצד איסור 'הוצאה'. מעתה, לא יכלו לטלטלו אגב הבגדים ולא אגב הס"ת, שגם כלפיהם יש איסור הוצאה. ורק על ידי תינוק חי מותר כמבואר במשנה 'את החי במיטה מותר, שהמיטה טפילה לו וחי נושא את עצמו'. והעיר שם לפי זה, ש'ככר' אגב שיטפיה דמוקצה נקטיה.

בעצם קושיית הרש"ש (סנהדרין שם) איך הותר למלך לקשור ספר תורה בזרועו, הלא אסור לתלות ס"ת. ותירץ מחמת כן שהס"ת השני, לא היה ספר שלם אלא רק 'מספר המצוות בקוצר' והוכיח דבריו גם מלשון התרגום שפירש משנה תורה – פתשגן אורייתא' שהוא תורף הענין. ועוד הוכיח שם דבריו, כיון שקשה הדבר לשמוע שס"ת שלמה ששיעור ארכו והקיפו ו' טפחים בגויל (ב"ב שם) ישא המלך בזרועו תמיד. והמהרש"ל כתב שהיה בכתובה דקה. אמנם כבר כתב עליו המהרש"א שאינן אלא דברי נביאות" עכת"ד. אך עתה מצאתי בראשונים כעין דברי הרש"ש וז"ל ה'דעת זקנים' (דברים יז, כ) "ושמעתי, כי אותנו ס"ת התלוי בזרועו, לא היה כתוב בו, כי אם עשרת הדברים. ולפי שיש מן אנכי עד לרעך תרי"ג אותיות, כנגד תרי"ג מצוות קרוי ס"ת" עכ"ל.

ולפי זה ביאר רבי שמואל וולקין זצ"ל (כתבי אבא מרי סנהדרין שם) דיוק עצום בפסוק (יט) "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" פתח בלשון נקבה 'והיתה' וסיים בלשון זכר 'וקרא בו'. אך לפ"ד התוס' אתי שפיר נפלא, שבתחילה מדבר על הספר תורה שהיה בזרועו שזה רק 'פרשה' אחת שכתוב בה עשרת הדברות ולכן נאמר בלשון נקבה 'והיתה עמו' זו אותה פרשה שקשורה בזרועו. ובנוסף 'וקרא בו' מדבר על הס"ת השלם שהיה בבית גזיו וכיון שמדבר על 'ספר' מזכירו בלשון זכר. ודפח"ח.

לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד (דברים טז, ט)

כתב החיד"א רמז נאה, אחרי האותיות ש.ח.ד באות האותיות ת.ט.ה לרמוז על הענין שאם תקח 'שחד' מיד לאחר מיכן 'תטה' את הדין, כי השוחד יעזור עיני חכמים. והבן איש חי ב'אדרת אליהו' כתב רמז נוסף, האותיות 'שחד' מתחלקות לב' תיבות 'שח-חד' שאחר שלוקח הדין שוחד, הוא נותן רק לאחד מבעלי הדין לשווח טענותיו, ואף אם הבעל דין השני טוען כנגדו. הרי הוא כחרש לא ישמע. הב"ח הביא דרשת חז"ל 'שחד' - שהוא חד. וביאר מאחר וחז"ל אמרו (שבת י'): "הדן דין אמת, נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, נמצא שהנוטל שוחד לא נעשה שותף לקב"ה ונשאר 'אחד'. בדרך חידוד הוסיפו לבאר מאמר חז"ל 'אין לו לדין אלא מה שעניו ראוות'. מאחר ואמרה תורה שהשוחד יעזור עיני חכמים, נמצא ששכרו של הדיין שדן דין אמת, הוא מה שעניו ראוות..."

צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ (דברים טז, כ)

יש לבאר כפל הלשון 'צדק צדק'. וביאר החיד"א ע"פ דברי חז"ל (ר"ה ד.) "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא, הרי זה צדיק גמור". והקשו תוספות (שם) מהמשנה באבות (פ"ג) 'אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס'. ותיירץ ששם מדובר באומות העולם שתוהים על הראשונות. והאחרונים תירצו שבמסכת אבות מדובר כשנותן את הצדקה שמחויב מעיקר הדין, אבל בגמרא בר"ה מדובר שנותן מעבר למה שמחויב, לכן נחשב צדיק גמור אפילו שנותן על מנת שיחיה בני. לפ"ז אתי שפיר כפל הלשון 'צדק צדק תרדוף' - לומר לך, אם נתן כפול ממה שאתה חייב, אז תוכל לתת 'למען תחיה וירשת' לשם קבלת שכר ופרס. רמז נוסף כתב 'רבינו אפרים' (מבעלי התוס') 'וירשת' אותיות 'ותשרי' לרמוז לך שבחודש תשרי יש להרבות בצדקה, שהם ימי דין וצדקה מעבירה את רוע הגזירה.

שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה (דברים כג, ג)

פרש"י "שמע ישראל - אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם" עכ"ל. דורשי רשומות אמרו כי בפרשת קריאת שמע ישנם רמ"ח תיבות כנגד רמ"ח מצות עשה וכנגד רמ"ח איברים של אדם ויש בק"ש סגולה נפלאה להפיל השונא במלחמה. וקשה הרי אין שם רק רמ"ה תיבות. ותיירצו המפרשים כי מה שכופלים 'ה' אלהיכם אמת' הם ג' תיבות נוספות וביחד משלימים מנין רמ"ח. ואמר הגאון ר"ש מאמסטרדם שהדבר נרמז בפסוק שלפנינו "ונגש הכהן ודבר אל העם - שמע ישראל" לאמר, אם קראו שמע ישראל, כי אתם קרבים היום למלחמה, ובזכות רמ"ח תיבות שבה אתם מנצחים. ואם תשאלו הלא יש בה רק רמ"ה תיבות? לזה באה התורה עצמה ואמרה "כי ה' אלהיכם ההולך עמכם" כלומר מה שכופלים ג' תיבות 'ה' אלהיכם אמת' הולך עמכם והרי יש רמ"ח. ודפח"ח.

וכל זקני העיר... על העגלה הערופה בנחל (כא, ו)

איתא ביומא (כג.) "תנו רבנן מעשה בשני כהנים שהיו שניהן שוין ורצין ועולין בכבש, קדם אחד מהן לתוך ארבע אמות של חבירו נטל סכין ותקע לו בלבו. עמד רבי צדוק על מעלות האולם ואמר אחינו בית ישראל שמעו, הרי הוא אומר כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניו ושפטין אנו על מי להביא עגלה ערופה על העיר או על העזרות געו כל העם בבכיה". והקשו שם "ירושלים בת אתווי עגלה ערופה היא? והתניא עשרה דברים נאמרו בירושלים וזו אחת מהן, אינה מביאה עגלה ערופה". והקשה הריטב"א וז"ל "איכא למידק דהא פרישנא בפרק מרובה טעמא, משום דכתיב 'לרשתה' וקסבר ההוא תנא כי ירושלים לא נתחלקה לשבטים, ואם כן מאי קושיא, דילמא האי תנא סבירא ליה כרבי יהודה (לעיל י"ב א) דאמר ירושלים נתחלקה לשבטים" עיין שם מה שתיירץ. ובספר 'גנא דפלפלי' תירץ ע"פ המבואר במסכת יומא (יב.) "האי תנא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים, דתניא אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינה שלהן רבי אלעזר בר צדוק אומר אף לא מטות" מבואר להדיא שרבי אלעזר בן צדוק סובר שלא נתחלקה ירושלים לשבטים, ולכן ברור לגמרא שלא יתכן שרבי צדוק אמר 'על מי להביא עגלה ערופה'. דמסתמא סובר רבי אלעזר כאביו שלא נתחלקה לשבטים.

לעדכונים, הארות והערות: 053-315-78-38/054-696-38-59

ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו (דברים כה, ה)

א. בתרגום יונתן כתב "וימללון סרכיא עם עמא למימר מאן גברא די בנא ביתא חדתא ולא קבע ביה מזוזתא לשכללותה יהך ויתוב לביתיה דלמא יגרום ליה חובא ויתקטיל בקרבא וגבר חורן ישכלליניה". וצ"ב א. אם לא קבע מזוזה בביתו צריך לחזור מצד 'עבירות שבידו'. ואין לומר שמזוזה 'חובת הדר' וכיון שעוד לא גר לא חייב לשים מזוזה, א. שהרי ברמב"ם משמע שמיד עם סיום הבניה חייב לשים מזוזה. ב. אם כן, כל זמן שלא דר שם לא חייב במזוזה, אז למה חוזר? עוד יש להקשות מדוע צריך לחזור מהמלחמה, יכול למנות שליח שיקבע מזוזה במקומו?

ולא ישיב את העם מצרימה... וה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה (דברים יז, טז)

שיטת היראים (עי' ריטב"א יומא לח.) שכל האיסור לשוב מצרים רק 'בדרך הזה' - דהיינו 'באותה דרך שיצאו ישראל ממצרים'. וצ"ע הלא עם ישראל עבר בים סוף 'בתוך הים ביבשה' דרך נס. וזה לא שייך לעולם ואם ישוב בספינה, לא חשיב 'ביבשה'.

מוסר

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר (דברים יז, ח)

איתא במדרש (איכה רבה, א) "שאלו מלאכי השרת בשעת החורבן, רבש"ע כתבת בתורתך 'ושפך את דמו וכסהו בעפר' וכאן כתוב 'שפכו דמם כמים'. כתבת בתורתך (ויקרא כב, כח) 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' וכאן הבנים והאבות נשחטים כאחד. כתבת בתורתך 'וצווה הכהן ופנו את הבית' וכאן כתוב 'וישרפו את בית האלהים וינתצו את חומת ירושלם וכל ארמונותיה שרפו באש וכל כלי מחמדיה להשחית? אמר להם הקב"ה: כלום יש שלום בעולם, הואיל ואין שלום אין כלום" עכ"ל המדרש.

מבאר האריז"ל שהדו-שיח הזה, בין מלאכי השרת לקב"ה נרמז במקרא שבפרשתנו, 'כי יפלא ממך דבר למשפט' כאשר תראה את משפטי השם ולא תבין הנהגתו 'בין דם לדם' - היינו כיצד שפכו דמם כמים ללא כיסוי 'בין דין לדין' - אם תוסיף ותשאל מדין אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד. ותמשיך ותתמה 'ובין נגע לנגע' - היינו תקשה מדין נגעים שנאמר בהם 'וצווה הכהן ופנו את הבית' וכאן שרפו כל מחמדיה. התשובה לשלש השאלות הללו היא 'דברי ריבות בשעריך' בגלל המריבות והעדר השלום נענשים בכל העונשים הללו והדרך לתשובה היא, 'וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו' - היינו על ידי ירושלים עיר שחבורה לה יחדו, יכול השלום לשוב ולשכון בין איש לרעהו ולהביא לביטול הגזירות [אורה זו תורה].

דורשי רשומות דרשו 'אלול' ר"ת "אני לדודי ודודי ל"י" (עיין משנ"ב סימן תקפ"א) לרמוז על הקרבה המיוחדת שיש בימים אלו ועל עבודת הימים הנוראים והנחמדים שלפנינו, אבל ישנו רמז נוסף שמובא בספרים (חיי אדם ח"ב סימן קלח) 'אלול - איש לרעהו ומתנות לאביונים'. וזאת משום, שמלבד החיזוק והעבודה בימי אלול 'בין אדם למקום' חובה עלינו להתחזק בענינים של 'בין אדם לחבירו' איש לרעהו ומתנות לאביונים. גם 'סוד מרע' - להסיר כל מריבה וכל 'דברי ריבות' שהם המקטרג הגדול ביותר. וגם 'עשה טוב' - להיטיב עם הבריות ולרחם עליהם כדי להדבק במידותיו של הקב"ה 'מה הוא רחום אף אתה רחום'. וסגולת הענין מבואר ב'תומר דבורה' (ספ"א) אחר שביאר "ג מידות של רחמים של הקב"ה כתב וז"ל "עד כאן הגיעו שלש עשרה מדות, שבהן יהיה האדם דומה אל קונו, שהן מדות של רחמים עליונות. וסגולתן: כמו שיהיה האדם מתנהג למטה כך יזכה לפתוח לו מדה עליונה מלמעלה, ממש כפי מה שיתנהג כך משפיע מלמעלה, וגורם שאותה המידה תאיר בעולם" עכ"ל הקדוש. וגם זה נרמז 'באני לדודי' להדבק במידותיו, כמו שדרשו (שבת קלג:) "אבא שאול אומר ואנהו - הוי דומה לו [דריש אנהו - אני והוא] מה הוא חנון ורחום, אף אתה היה חנון ורחום". ממילא 'ודודי לי' - כך הוא יתנהג עמי, כפי שהתבאר.

על אחת כמה וכמה בימים אלו, קודם יום הדין! אשר האיש, שהכה את הארי ואת הדוב (שמואל א, יז, לו) מעיד ואומר 'סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי' (תהילים קיט, כק). מה נענה אנחנו חלושי הדעת ואיך נזכה ביום הדין? עצה נתנו לנו חז"ל במסכת שבת (קטז:) "תנו רבנן הדין חבירו לכך זכות, דנין אותו לזכות" וה' יזכנו.

העלון השבוע מוקדש לרפואת

הגב' גילה בת שרה סרוור תחי'

בריאות איתנה ונהורא מעליא אריכות ימים ושנים אמנן